

HISTÒRIA DEL TEMPLE I DE LA PARRÒQUIA DE SANT PACIÀ

Introducció

Aquest article és un treball inèdit que el senyor Martí Pous va escriure sobre la història del temple de Sant Pacià i de la vida que hi ha al seu voltant.

En els números 16 i 17 del *Sant Andreu de Cap a Peus*, corresponents al 23 de maig i al 6 de juny de 1981, Martí Pous va presentar un ampli resum del contingut d'aquest treball. L'any 2002 l'Associació de Veïns de Sant Andreu l'ha tornat a editar com a recordatori amb motiu del cinquè aniversari de la seva mort.

Al marge d'aquestes publicacions, mai no s'havia presentat el text sencer, que és molt més ampli i més intens que la versió que acabem d'esmentar.

Com que es tracta d'una obra gairebé acabada, només s'hi han fet alguns retocs i s'hi ha afegit informació nova per tal d'actualitzar-la.

La publicació d'un dels temes pels qual va sentir més interès i estimació és el petit homenatge que el Centre d'Estudis Ignasi Iglésias pot oferir a Martí Pous. Cal recordar la seva vinculació a la parròquia i a la comunitat de Sant Pacià, de la qual va ser un puntal i un referent. La il·lusió que va mostrar per aquest treball va ser enorme i només la mort del seu autor va provocar que quedés inacabat. Com que es tracta d'una obra molt clara i divulgativa, completar-la ha estat una tasca també molt fàcil i agradable. Qui llegeixi aquest treball descobrirà la passió que el seu autor hi va esmerçar.

Abans d'acabar aquesta introducció cal, encara, agrair el treball de totes aquelles persones que han fet aportacions noves i innovadores sobre la temàtica que tracta aquest treball; la qual cosa satisfaria molt el senyor Martí Pous. Esperem que tot plegat tingui continuïtat.

1855-1890. Convent-col·legi de les religioses de Jesús Maria.

Els antecedents

Hem de traslladar-nos a l'any 1850 per intentar explicar la gènesi de l'actual temple de Sant Pacià. Sant Andreu, tal com diu mossèn Clapés en les seves *Fulles històriques*, "semblava més un poble del Vallès que no pas del pla de Barcelona". Tenia l'aspecte d'un poble rural, amb els habitatges concentrats al llarg del seu carrer Gran: era un poble-carrer a banda i banda de la Via Romana que, des de Roma, passant per la Gàl·lia, arribava fins a l'Imperial Tarraco. Sant Andreu comptava, aleshores, amb uns 5.000 habitants.

La "instrucció pública", en aquells anys, com ja se sap, era la "cendrosa" de l'activitat estatal. Sant Andreu de Palomar no en podia ser una excepció, ja que sabem que, en aquells temps, hi existien diverses escoles privades, els mestres de les quals no eren considerats més que unes persones una mica "enlletrades" que havien trobat el seu *modus vivendi* ensenyant a llegir a la mainada. No cal ni dir que no tenien cap títol que els autoritzés a fer-ho. L'Ajuntament de Sant Andreu protegia alguna escola subvencionant-la amb el producte de la venda de "menuts de bestiar". Més tard s'hi van obrir algunes escoles públiques que es van fundar després d'haver-se publicat la Llei sobre l'ensenyament del 21 de juliol del 1838, per la qual s'estimulava els religiosos i religioses exclaustrats l'any 1835 que es dediquessin a l'ensenyament de les classes populars. En els col·legis de noies, el programa educatiu incloïa ensenyar a fer mitja, cosir, i alguna altra labor adequada al sexe; religió i moral; llegir i escriure i també una mica d'instrucció literària.

El panorama escolar de Sant Andreu a mitjan segle passat era, si fa no fa, com el de tots els pobles de l'Estat espanyol. La inestabilitat política provocava sovint lluites civils de signe divers que es traduïen en la dissolució d'ordes religiosos, la desamortització dels béns eclesiàstics, la proliferació d'idees promogudes per les ventades de la Revolució Francesa i que, com a conseqüència, van provocar una descristianització de la societat. Res no té d'estrany, doncs, que s'iniciés una sana reacció a tot això i que s'obris una nova etapa de "renaixença cristiana".

És dins d'aquesta situació civicosocial on arrenca la prehistòria del temple de Sant Pacià. L'any 1850, el vicari de la parròquia de Sant Andreu era mossèn Francesc Vionnet, el qual tenia dues germanes que eren professes de la congregació de Jesús Maria a Lió i que es dedicaven a l'ensenyament. Aquest sacerdot, conscient de la importància que podia tenir per a Sant Andreu l'establiment d'un col·legi religiós, va demanar a les seves germanes i a la Mare General de la congregació a què pertanyien que estudiessin la possibilitat de fundar una escola per a noies al nostre poble. La petició de Mn. Francesc les va complaure i les seves germanes, amb el nom religiós de mare Sant Sebastià i mare Bernabé, acompanyades de dues religioses més de Jesús Maria, van sortir de Lió cap a Espanya el dia 13 de juny del 1850.

Els germans Vionnet tenien tres germans més que, amb el seu pare, militar de professió, es van exiliar a França després de les revoltes polítiques de l'any 1835. Un cop es va haver normalitzat la situació política a Espanya, el pare i quatre fills van tornar al nostre país, i es van quedar a Lió les dues germanes religioses.

Les quatre religioses de Jesús Maria que s'havien traslladat a Barcelona es van allotjar en un piset proper a la catedral. L'aleshores bisbe de Barcelona, el Dr. Costa i Borràs, no va creure prudent que dues "monges franceses" s'instal·lessin, de moment, al seu bisbat. Més tard, però, a instàncies de Mn. Francesc Vionnet, va permetre que s'establissin fora de la ciutat de Barcelona, i va ser al poble veí de Sant Andreu de Palomar on se'ls va autoritzar a fundar el seu col·legi. Hi van arribar el 16 de juliol de 1850, festivitat de la Mare de Déu del Carme, i l'escola es va instal·lar al número 358 del Salí carrer de Sant Andreu.

Els primers passos de les monges a Sant Andreu

El col·legi va anar tenint cada cop més prestigi i més alumnes. La mare Sant Sebastià es va adaptar molt aviat a les disposicions governatives en matèria d'ensenyament.

ment. La seva preparació docent, aconseguida a Lió durant els seus anys de noviciat, li va permetre presentar-se a oposicions i obtenir una de les places de mestra pública.

L'augment del nombre d'alumnes i l'estretor del casal del Salí, va fer que les religioses de Jesús Maria pensessin en la necessitat de nous locals per donar expansió a la tasca formativa de les noies andreuencques. Es van fixar en uns terrenys de conreu de la masia de Can Badaló, tocant al torrent de Parellada. Era pels volts dels anys 1857-1860.¹

El Sant Andreu de l'època

Creiem que pot ser útil descriure breument com era el barri on les monges de Jesús Maria van edificar el nou col·legi i quina era la realitat demograficosocial del nostre poble. Hem de tenir present, com s'ha dit abans, que els habitatges del poble de Sant Andreu s'estenien a banda i banda del carrer Gran. Des de la riera de Sant Andreu, anant cap a Barcelona per la seva dreta, totes les cases edificades tenien sortida per darrere als camps. Només hi havia construïdes una quarantena de cases a banda i banda del carrer de l'Orde (avui carrer d'Ignasi Iglésias), una vintena més al carrer de Sant Jaume (avui carrer de Sòcrates), i, si fa no fa, el mateix nombre al carrer de Sant Miquel (avui carrer del Llenguadoc).² Les terres de conreu que seguien a aquestes cases en direcció a la muntanya pertanyien a les masies de Can Palau, Can Parellada, Can Ràbia i Can Badaló. La gleba d'aquesta última masia anava des del torrent de Parellada fins a Can Nadal (carrer de Sant Ildefons) i des del carrer Gran fins als terrenys de les altres tres masies abans esmentades. La torre d'En Parellada ocupava els terrenys de la ribera esquerra del torrent del mateix nom fins al darrere de les cases del carrer Gran, i estava construïda al bell mig de l'actual carrer de l'Abat Otó, uns trenta metres més amunt del carrer Castellbell. Aquesta torre tenia un passeig amb palmeres, que són les mateixes que encara hi ha avui, i que van donar el nom a la plaça que s'havia d'urbanitzar més tard. L'any 1875 es va urbanitzar el carrer Clavé (avui Vallès), i el 1877, la Rambla, des del carrer Santa Rosa (avui Neopàtria) fins a la via del ferrocarril del Nord (que circulava des del 1862). L'any 1870 s'havia urbanitzat també la plaça i el carrer Nadal.

L'Ajuntament de Sant Andreu, davant de l'expansió que significaria per al poble la construcció del nou col·legi de Jesús Maria, va acordar l'alineació del carrer on hauria de tenir la façana i li va donar el nom de carrer de les Monges, que encara avui perdura.

Els anys que van seguir a la construcció del nou col·legi van ser d'un notable progrés demogràfic i econòmic per al poble de Sant Andreu. La memòria municipal de l'Ajuntament en l'exercici 1882-1885 deia: *"L'època més florent del veïnat d'aquest poble, girava pels anys anteriors al de 1885, ja que llavors els tallers del Ferrocarril de Saragossa aixecats a Sant Andreu, estaven pleníssims d'operaris ben retribuïts; en les fàbriques funcionaven totes les quadres; l'agricultura i el comerç es trobaven*

1. La masia de Can Badaló estava situada al bell mig del carrer de Llenguadoc, uns trenta metres més amunt del carrer de les Monges i obstruïa totalment el carrer. Es va enderrocar pels volts del 1917.

2. La casa Vidal-Falqués, avui propietat de la parròquia de Sant Pacià, es va construir l'any 1864 i era la que quedava més separada del carrer Gran.

en els millors temps i com a lògica conseqüència de tanta riquesa i prosperitat, els ajuntaments comptaven amb mitjans suficients per a assegurar els ingressos presupostats amb excés a llurs atencions i despeses". Per aquests anys i els següents hem de situar l'afany constructiu als carrers Ignasi Iglésias, Renart, Tres Creus, Rubén Darío (nou), Concepció Arenal, etc., la majoria de cases dels quals eren llogades pels treballadors dels nous tallers ferroviaris, com encara es podia comprovar ben entrat el segle XX. La població de Sant Andreu l'any 1886 ja era de 14.615 habitants. S'ha de reconèixer a les monges de Jesús Maria d'aquells anys una visió futurista local molt encertada. Precisament en aquests anys va néixer, al número 37 del carrer de l'Ordre, Ignasi Iglésias, concretament el 19 d'agost de 1871. El seu pare treballava a la Companyia dels Ferrocarrils del Nord.

L'ensenyament religiós a Sant Andreu

Durant aquest període d'anys que estem ressenyant, 1850-1881, a Sant Andreu hi va haver, al costat del progrés material, un renaixement cultural i religiós molt important. L'any 1850, com ja s'ha dit, va aparèixer la primera escola, la qual va aportar l'ideari d'escola cristiana i unes noves inquietuds pedagògiques. L'any 1863 van ser les germanes dominiques les que van instal·lar un altre col·legi de noies al carrer de Sant Antoni (avui Rubén Darío) i, més tard, una sucursal al carrer Otger. El pare Coll, avui beat, fundador de les dominiques, va ser l'impulsor de la creació d'aquest col·legi amb la intenció que quedés a Sant Andreu una obra continuadora de la tasca que, com a predicador, promovia en les seves freqüents missions parroquials. Anys abans, havia estat sant Antoni Maria Claret, assidu visitant de Sant Andreu durant els seus viatges apostòlics per Catalunya, qui va començar a encendre el foc de la revifalla cristiana que experimentava el nostre poble. A sant Antoni Maria Claret es deu la inspiració d'obres apostòliques per a la formació de la joventut i, concretament a Sant Andreu, en va sorgir, l'any 1858, l'Ateneu de Sant Lluís Gonçaga, els Lluïsos. El pare Manyanet, fundador dels P. P. de la Sagrada Família, l'any 1877, va instal·lar, en el mateix edifici del Salí, el primer col·legi religiós de nois, que es va traslladar més endavant al nou convent-col·legi de carrer de Sant Sebastià, on encara es troba actualment. El pare Manyanet va morir el 1901 en aquest convent i avui hi reposen les seves cendres. Durant els anys 1875-1876, els germans Badosa també van establir-hi un col·legi on es van formar molts homes andreuencs que després van cursar estudis universitaris. Encara l'any 1879 la mare Anna M. Janer, fundadora de la congregació de religioses de la Sagrada Família d'Urgell, va obrir un nou col·legi per a noies a la Casa-Asil, que ja regentaven des del 1866, i on es tenia cura dels ancians i els desvalguts.

Alguns esdeveniments importants

Hem d'afegir també que l'any 1850 es va començar la construcció de l'actual església parroquial de Sant Andreu, amb la cooperació de molts andreuencs. L'any 1860, a primers d'octubre, va passar pel poble la Reina Isabel II a qui es va demanar diners per poder continuar les obres; aquests diners van ser concedits, de manera que es van

poder tornar els altres diners que, en forma d'accions, havien avançat molts feligresos. L'any 1882 es va ensorrar la cúpula de l'església i va provocar la mort de set persones; els andreuencs, coratjosos, la van reedificar amb algunes modificacions pocs anys després. El poble de Sant Andreu creixia i es desenvolupava incorporant-se a l'era industrial sense perdre la riquesa rural. L'Ajuntament n'era conscient i s'adaptava a les necessitats ciutadanes. El 18 d'octubre del 1873, mitjançant un edicte, ordenava el retolament dels carrers i la seva numeració, ja que fins llavors existia una numeració única en totes les cases del poble.

El nou convent de les monges de Jesús Maria

Altar major que Antoni Gaudí va dissenyar pel convent de les monges de Jesús Maria de Sant Andreu.

El nou convent-col·legi que van aixecar les monges de Jesús Maria en els terrenys comprats a la masia de Can Badaló es va fer en tres etapes. Va ser en l'última d'aquestes etapes quan es va edificar el temple. Aquest temple, com tot el convent-col·legi, va ser projectat i construït per l'arquitecte andreuenc Joan Torras Guardiola (1827-1910), que va ser professor de càlcul i matemàtiques a l'Escola Provincial d'Arquitectura. El fet que Joan Torras fos professor de l'arquitecte Antoni Gaudí (el qual va obtenir el títol l'any 1878) va fer possible que el projecte de mosaic que encara hi ha al temple de Sant Pacià el fes el genial arquitecte de la Sagrada Família.

Seria una tasca llarga ressenyar les obres de l'arquitecte Joan Torras; són obres seves: el reforçament de l'actual cúpula del Pilar de Saragossa amb un cinturó de ferro; la construcció de les grans bastides per al muntatge del monument a

Colom l'any 1888; la Torre de les Aigües del Tibidabo; molts ponts del ferrocarril de Madrid-Saragossa-Alacant; la fundació de les Fonderies Torras del Poble Nou; la projecció i la construcció de l'illa de cases de la ronda de Sant Pere-passeig de Sant Joan, etc.

En relació amb Antoni Gaudí, cal dir que també va treballar en un altre projecte per a les monges de Jesús Maria. Va ser a Tarragona. Ambdós projectes corresponen a la primera època de Gaudí, quan tot just acabava la seva carrera d'arquitecte.

La relació de Gaudí amb les monges de Jesús Maria també ve marcada pel fet que una neboda seva, Rosa Egea Gaudí, filla de la seva germana Rosa, de la qual se'n va responsabilitzar a la mort de la germana i l'abandonament del pare, va ser alumna del col·legi que les monges de Jesús Maria tenien a Tarragona.

A part del projecte del mosaic del paviment de la capella de Sant Andreu, Gaudí també va projectar l'altar major, una custòdia, aparells d'il·luminació i el cor de les Monges, així com altres elements decoratius del convent. Eren els darrers anys de la dècada dels setanta i el començament de la dels vuitanta del segle XIX. L'altar va ser cremat durant la Setmana Tràgica de 1909.

Els aparells d'il·luminació i el cadirat del cor encara es conserven actualment. Es troben en les dependències i en la capella del col·legi que les monges de Jesús Maria tenen a Sant Gervasi. El motiu del canvi va ser la compra del col·legi de Sant Andreu per part dels germans Maristes com veurem més endavant.

Pel que fa al mosaic, cal assenyalar que ocupa tot el terra del temple i que està compost de petites tesselles (*opus tessellatum*). Té una decoració en forma de carrers i sanefes amb dibuixos de formes geomètriques i la presència repetida de les lletres J. M. (Jesús Maria) que indiquen la pertinença original de l'edifici. En altres espais del temple, com ara la porta d'entrada a l'església des de l'actual pati, apareixen novament aquests símbols. Als extrems del creuer també hi ha les lletres alfa i omega de l'*Apocalipsi*.

L'altar major del nou temple va ser consagrat el divendres 15 de juliol del 1881 pel bisbe de Barcelona, el Dr. Urquinaona. El cost de la construcció d'aquest temple va ser de 400.000 pessetes de l'època.

La premsa i la consagració de la capella del col·legi

Les notícies més concretes d'aquest esdeveniment les hem extret de la premsa barcelonina d'aquells dies. L'edició de la tarda del *Diario de Barcelona* del divendres 15 de juliol del 1881 deia així: "*Esta mañana ha salido para el vecino pueblo de San Andrés de Palomar el Excmo. e Ilmo. Sr. Obispo de esta Diócesis con objeto de consagrar la Capilla del Colegio de Jesús María establecido en la citada villa*".

L'edició del matí del *Correo Catalán* del dissabte 16 de juliol portava la nota següent: "*El Excmo. e Ilmo. Sr. Obispo de esta Diócesis llegó a las nueve de ayer noche a Barcelona procedente de San Andrés de Palomar, a cuyo pueblo había ido con el objeto de consagrar la Capilla del Colegio de Jesús María establecido en la citada población*".

Però la crònica completa de la jornada d'aquell 15 de juliol es va publicar el dissabte 16 del mateix mes en l'edició de la tarda del *Diario de Barcelona*. Heus-la aquí:

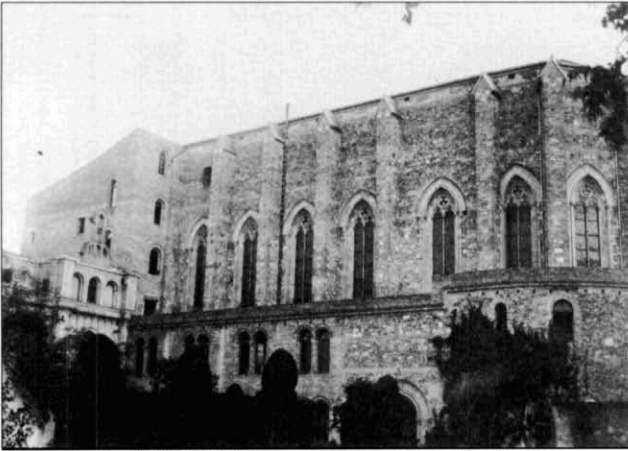
"Como habíamos anunciado, ayer el Excmo. e Ilmo. Sr. Obispo de esta Diócesis pasó al pueblo de San Andrés de Palomar para proceder a la consagración del altar mayor del Colegio de Jesús María. Asistido del M. I. Canónigo Dr. D. Buenaventura Ribas, del P. Capellán de la Casa D. Francisco Folch, del Maestro de Ceremonias de nuestra Santa Iglesia y numeroso clero compuesto de los Rdos. Curas Párrocos de la población, del de San Francisco de Paula de esta Ciudad, y de los pueblos circunvecinos, se empezó la función a las siete y concluyó a las once de la mañana. Tan larga duración no es de extrañar, porqué en ella son muchos los salmos que se cantan, y sumamente complicada la liturgia que tiene establecida la Iglesia para estos actos, que sobre no ser muy comunes, se practican una sola vez en los templos en los que tiene lugar.

Antes de empezar el Santo Sacrificio de la Misa, el Sr. Obispo revestido todavía con ornamentos pontificales, dirigió una acertada plática a la numerosa concurrencia que allí se había reunido explicando todo el simbolismo y santa sabiduría que entraña la ceremonia que acaba de verificarse. Dijo S.E.I. que aún cuando hace poco tiempo que está entre nosotros, lleva ya consagrados tres altares y un templo, y que habiéndolo verificado igual número de veces en la Diócesis de Canarias, estas funciones aunque algo fatigosas para su cuerpo, avivan en su alma la fe y el entusiasmo por las grandezas del Catolicismo. Que la piedra maciza del ara santa que se acababa de consagrar, era símbolo sublime de la estabilidad de nuestra Santa Religión, que cual roca inmoble desafía las tempestades de todos los siglos y a cuyas plantas todas las revoluciones deponen y arrojan impotentes la espuma de todos sus furios. Que las diferentes unciones hechas en diferentes puntos del ara santa y abluciones de agua y vino y la detenida frotación de óleos consagrados en toda su superficie y multiplicadas incensaciones en torno al altar, eran símbolos sublimes de la superabundancia de gracia con que el cielo nos llena en todos los momentos de la vida, de la divinidad de los sacrificios que allí se ofrecen y se consumen, al mismo tiempo, que de las plegarias y aspiraciones y cariñosos afectos que desde esta tierra de quebranto y de lágrimas, envían al Todopoderoso los desterrados hijos de Eva. Añadió que las cinco cruces que acaban de arder hasta consumirse en los ángulos y el centro de aquella mesa recordaban todo el fuego de amor y de sangre que costaron al cuerpo y al corazón de Jesús en especial, al rescate de nuestras almas por la Santísima Pasión del Redentor; que las reliquias de mártires que en la parte principal de aquella grandiosa losa acababan de ser depositadas procesionalmente, después del canto de Maitines de la tarde anterior por los sacerdotes, y de haberse pasado ante ellas toda la noche en oración, nos dice claro, que el mártir de los mártires es Cristo Dios, que la Santa Misa se celebra sobre el sepulcro de los que llevaron su santidad hasta el heroísmo, para que todos nos inspiremos en sus virtudes, y por su intercesión nos hagamos más propicia la Sangre del Cordero Inmaculado.

Terminó nuestro venerable Prelado, recordando, no sin que una emoción conmovedora embargara su voz, que precisamente ayer cumplía tres años que fue preconizado obispo de esta Diócesis, y rogó a todos sus hijos allí reunidos que suplicaran al Señor en el Santo Sacrificio de la Misa que iban a oír, que le diese fuerza para no hacer jamás traición al pectoral que adorna su pecho y a los juramentos que se le unen a su mística esposa, aún cuando para ello debiera hacer el sacrificio de una vida que no estima en mucho.

A las cinco de la tarde y en la más espaciosa sala del Colegio presidió S.E.I., acompañado de toda la Comunidad y de gran número de sacerdotes, la solemne distribución de premios a las alumnas internas por ser el último día de curso. Dos horas duró esta función que siempre es tierna e interesante en todos los colegios.

Al contestar al discurso que con marcada entonación le dirigió una de las premiadas, dijo el Dr. Urquinaona que cual segador que recoge mies abundante y sazónada, debían las Religiosas estar satisfechas, al ver que no habían sido inútiles sus esfuerzos y sacrificios al sembrar en aquellos corazones vírgenes, semillas de ilustración católica y de virtud, y que al ceñir en aquellos momentos las alumnas su frente con el laurel que significaba el premio a la aplicación y a la virtud, habí-

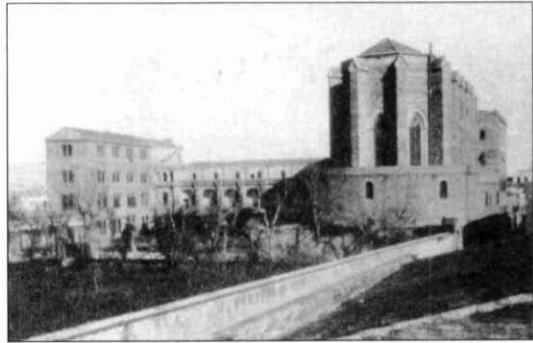

Vista exterior de l'edifici del temple consagrat pel Dr. Urquinaona.

an de mostrarse dignas de su educación en la sociedad, en la cual volverán a entrar después de la vida en el pensionado, porque es grande y delicada, dijo, la misión de la mujer en nuestros días. Les encargó que 'procurasen que el mundo las viera siempre con la frente ceñida con el laurel del candor y de todas las virtudes para que las hojas del tiempo que tan pronto se marchitan, se convirtieran en coronas de inmortalidad cuando les llegue su hora'. La visita de S.E. Ilma. dejará muy duradero recuerdo en el colegio de San Andrés de Palomar.'

lidad cuando les llegue su hora'. La visita de S.E. Ilma. dejará muy duradero recuerdo en el colegio de San Andrés de Palomar.'

Amb la inauguració de la nova capella, les religioses de Jesús Maria van donar per acabades les obres del nou convent-col·legi i van continuar amb la seva obra docent, d'un gran prestigi, fins l'any 1890. Aquest any les religioses van decidir passar a un nou convent a Sant Gervasi, però, tal com consta en l'autorització que els va donar el bisbe Dr. Català l'any 1894, "dejando en San Andrés escuelas para obreras". Hem de creure que aquesta condició del bisbe, amb la intenció que les monges

Conjunt dels edificis que formaven el convent-col·legi de les monges des de l'actual carrer del Vallès.

no abandonessin del tot el poble de Sant Andreu, obeïa al clamor de disgust que es va aixecar entre els veïns i que va encapçalar el rector mossèn Marià Casals, i que les religioses van reconèixer i ho van fer palès amb l'arrendament de la Torre Parellada³ per instal·lar-hi l'escola per obreres que va durar fins el setembre de 1907, any en què inauguraven el nou convent al número 26 del passeig de Santa Eulàlia (avui Fabra i Puig). Aquest convent-escola ha durat fins l'any 1980, quan es va enderrocar per donar pas a l'actual i modern edifici que avui ocupa tota la cantonada de Fabra i Puig amb la Meridiana.

Les revoltes obreres de la segona meitat del segle XIX, així com l'epidèmia de còlera del 1885, que va produir algunes baixes a l'escola, van motivar una reflexió sobre la continuïtat de les monges a Sant Andreu. Les famílies d'algunes de les alumnes,

3. Aquesta Torre Parellada va esdevenir, més tard, estatge de l'Ateneu Obrer, amb escoles per a nois i noies, tot i que separats. Les palmeres que donen nom a la plaça no són altres que les que aquesta Torre tenia i que formaven un passeig abans que la plaça s'urbanitzés.

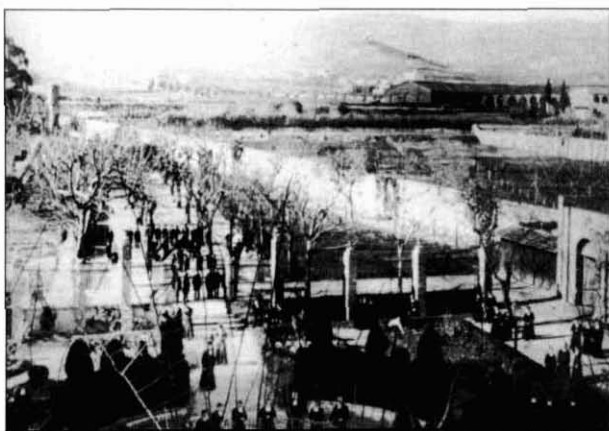
davant de la inseguretad creada, van decidir donar de baixa les seves filles i traslladar-les a altres indrets. Va ser per això que les monges de Jesús Maria van decidir construir el col·legi de Sant Gervasi i traslladar-s'hi.

1890-1909. Convent-col·legi dels germans Maristes.

La venda del convent-col·legi als germans Maristes

Quan les religioses de Jesús Maria van prendre la decisió de traslladar-se al nou convent de Sant Gervasi, van acordar vendre el convent de Sant Andreu als germans Maristes. La venda es va dur a terme el 2 de juliol del 1890 i van signar-la Paula Rovira Ferret i Rosa Bogaña i Campanà, per Jesús Maria, i Pau Bonifay i Astier per part dels germans Maristes. La signatura va ser autoritzada pel notari Sr. Roca de Barcelona.

Els germans Maristes van entrar a Espanya per Girona l'any 1886; per tal de poder-se establir al nostre país els va caldre una autorització del Ministeri de Gràcia i Justícia, que els la va concedir el 8 de febrer de 1888.

Vista general del pati i horts del Convent. A la dreta, el dipòsit de màquines del tren del Nord i el Turó de la Peira

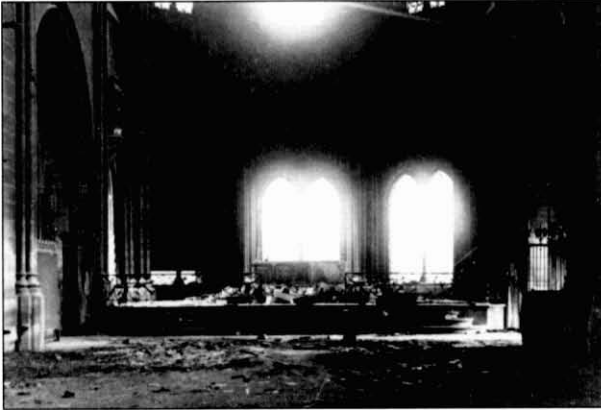
Els germans Maristes van establir també el noviciat de l'orde en el mateix col·legi que van adquirir. La seva institució va prendre una gran volada i van haver d'ampliar la finca des del carrer de les Monges fins al carrer de Barcelona (avui Concepció Arenal) sense possibilitat de continuïtat, amb els termes laterals del carrer Vallès i del torrent de Parellada.

Els Maristes es van identificar amb el poble de Sant Andreu, i publicacions andreuenques de començaments de segle ens permeten conèixer la seva col·laboració amb la parròquia de Sant Andreu i la tasca postescolar que desenvolupaven en els seus alumnes. Així, per exemple, en una publicació del 1902 s'explica que en la processó de Corpus d'aquell any un nombrós grup d'alumnes hi va participar presidits pel penó del col·legi. Tanmateix, una altra publicació d'aquell any va portar l'anunci següent: "Avui es representarà pels obrers concurrents a l'escola parroquial l'obra *Mestre Oleguer* de Guimerà, el drama *l'Expiació* i la sarsuela en un acte titulada *El Periodista Improvisado*. A dos quarts de quatre."

És convenient recordar que Sant Andreu va ser agregat a Barcelona l'any 1897 i que el nombre d'habitants, aleshores, ja era de 17.451. En deu anys la seva població va tenir un augment de més de 3.000 persones. Els germans Maristes van estar-se a Sant Andreu fins la Setmana Tràgica de 1909.

Els fets de la Setmana Tràgica a Sant Andreu

Creiem que pot ser útil fer una petita cronologia dels fets que es van esdevenir a Sant Andreu durant aquesta cèlebre Setmana.

Estat en què quedà l'altar major després de la Setmana Tràgica de 1909.

L'edifici era el dormitori dels germans.

Porta d'entrada al temple des del pati.

El diumenge 25 de juliol encara tot estava en calma. Dilluns ja es va començar a propagar la vaga general, que es va incrementar amb la incorporació a la vaga dels tramvies. El dimarts es van cremar alguns vagons del tren del Nord i es van aixecar molts trossos de vies. També hi va començar a haver molts disturbis pels carrers. El dimecres, el rector de Sant Andreu va recomanar als fidels de les misses matinals que marxessin cap a casa

davant dels fets que ocorrien. A dos quarts de set de la tarda ja van incendiar i saquejar l'església de Sant Andreu i també la rectoria i el Museu Parroquial que s'acabava d'instal·lar a sobre de les voltes de la dreta del temple. Aquell mateix dimecres ja es va intentar incendiar el convent dels Maristes, però els religiosos ho van evitar. Dijous a la nit, els germans Maristes no van creure convenient resistir més i van decidir abandonar el convent i el col·legi. El saqueig i l'incendi van ser totals. Segons les explicacions que, anys més tard, vam escoltar de persones que van presenciar els fets, durant l'incendi es van veure córrer pels carrers porcs encesos, molts dels saquejadors emportant-se pernils sencers i altres comestibles, i la inundació dels cellers amb el vi i l'oli que hi havia emmagatzemats.

El divendres dia 30, aprofitant-se de la impunitat total, els avalotadors encara van incendiar, a tres quarts de dotze del migdia, el convent de Jesús Maria de la Rambla que s'ha-

via inaugurat dos anys abans, i el convent i col·legi de la Sagrada Família del carrer Sant Sebastià. El convent de les Dominiques del carrer Ramon Batlle es va salvar de la crema perquè al mateix temps que hi arribaven els incendiaris també hi arribava un escamot de soldats que s'hi anaven a allotjar. Aquestes van ser les primeres forces que es van veure per Sant Andreu des del dilluns dia 26 en què van començar els avalots.

Pel que fa a la capella que van construir les religioses de Jesús Maria i que va passar als germans Maristes, els incendis de la Setmana Tràgica en van destruir els altars, els seients i l'ornamentació, però, sortosament, la fàbrica només va quedar fumada però no va patir cap dany important que afectés la seva estabilitat.

1909-1924. Abandonament de l'edifici i la seva restauració.

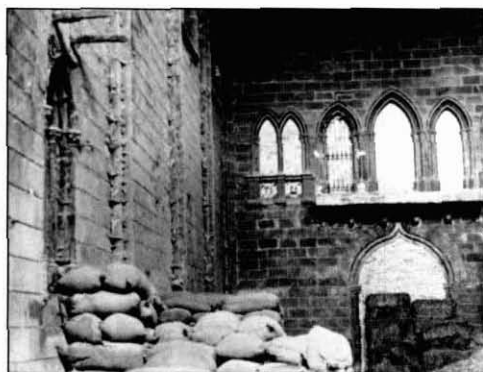
La renúncia dels germans Maristes

Els germans Maristes, davant la devastació del seu convent, van renunciar a tornar a Sant Andreu. Van demanar a la Santa Seu que, tenint present que el convent i el col·legi havien quedat en unes condicions molt desfavorables per a la vida d'una comunitat religiosa i que no es podia pensar en reedificar-los si no s'hi destinava una quantitat important de diners, se'ls donés el permís necessari per procedir lícitament a la venda de tota la finca, i poder invertir els beneficis en finalitats profitoses per a l'institut.

La Santa Seu va respondre amb el text següent: "*En virtud de las especiales facultades concedidas por Nuestro Santísimo Padre, la S. Congregación encargada de los asuntos de las órdenes religiosas, en vista de lo expuesto por el Rev. Padre Superior General del expresado Instituto, accede benevolente y como gracia a la súplica presentada. Sin que obste nada en contrario = Roma, 25 de Setiembre de 1918 = F. Card. Cassetta.*"

La capella es converteix en magatzem de gra

Ja l'any 1915 l'Ajuntament de Barcelona va expropiar, de la finca abandonada pels Maristes, els terrenys necessaris per a perllongar els carrers de Sòcrates i d'Irlanda, que van arribar fins a Concepció Arenal, el primer, i fins a la plaça de les Palmeres, el

Utilització de l'edifici del Temple com a magatzem després de la Setmana Tràgica.

segon. També els Maristes van llogar, l'any 1918, la capella incendiada a uns magatzemistes de grans i llegums que hi entraven per la porta actual del pati. La resta de la finca es va parcel·lar amb l'objectiu de vendre-la per fer-hi habitatges.

El bisbat compra la capella

L'any 1923 el bisbe de Barcelona, el Dr. Ramon Guillaumet i Coma, va comprar el temple i el pati actuals per 150.000 pessetes de l'època per fundar-hi la parròquia de Sant Pacià. Abans, però, que el bisbat els comprés, l'Herència de Confiança de la senyora Engràcia Batista i Planas hi posà preu amb la intenció d'establir-hi una capella dedicada a santa Engràcia, tal com estipulava una clàusula d'aquella herència, però els germans Maristes, que en el primer moment ho van trobar bé, més tard en van dubtar i ho van acabar venent tot al bisbat. Aquest fet és el que va promoure que mossèn Joan Colomer i Carreras, en nom de l'Herència de Confiança de la senyora Engràcia, i complint la clàusula esmentada, comprés unes vinyes a la barriada de Verdum per tal de destinar-les a la construcció d'una parròquia dedicada a santa Engràcia; i així es va fer, i la parròquia es va inaugurar el 15 de juliol del 1928.

1924-1930. Tinència parroquial.

Les primeres gestions administratives de la nova tinència

El bisbat, després de desnonar els magatzemistes que ocupaven el temple i el pati ja comprats, va nomenar mossèn Alexandre Pech i Ferrer, primer tinent de la tinència parroquial de Sant Pacià, que depenia de la parròquia de Sant Andreu. Mossèn Pech es va encarregar de tots els treballs preliminars de neteja i reparació de la capella, com també de la construcció de la rectoria. Simultàniament, es van complir uns tràmits de petició al bisbat, consistents en un document signat per feligresos de Sant Andreu que vivien a la rodalia del que va ser el convent dels Maristes, i en què sol·licitaven erigir una parròquia tot aprofitant la capella que la congregació de Jesús Maria havia fet construir i que, ara, es podia adaptar de nou al culte.

El febrer de 1924, mossèn Alexandre Pech va adreçar un manifest bilingüe als veïns de la que seria la nova tinència parroquial, amb què els comunicava la decisió del bisbe i els termes que l'emmarcarien i que eren els següents: carrer de Sant Andreu (nombres senars) des de la riera d'Horta (avui Rovira i Virgili), fins al carrer de l'Ordre (avui Ignasi Iglésias), pujant pels números senars fins les vies del Ferrocarril del Nord (que seguia l'actual Meridiana), fins a trobar la riera d'Horta, i seguint-la en direcció mar fins a trobar el carrer de Sant Andreu. El nombre d'habitants que comprenia la nova demarcació parroquial era d'uns 4.500. En aquest manifest el tinent Mn. Pech convidava tothom a la festa d'inauguració que coincidiria amb la festivitat de Sant Pacià.

El bisbat va fer diverses consultes sobre quina havia de ser la delimitació dels termes que havia de tenir la tinència parroquial de Sant Pacià. Una de les persones consultades va ser mossèn Joan Clapés i Corbera, l'historiador de Sant Andreu, el qual va emetre un informe objectiu en el qual proposava que el límit pel cantó nord fos, en lloc del carrer de l'Ordre, la riera de Sant Andreu, que era un terme geogràfic natural, com

encara ho continua sent. Una altra proposta, sortida en aquest cas de la parròquia de Sant Andreu, recomanava que el terme per aquest cantó nord el marquessin els números senars del carrer de Coroleu, i deia *“que els feligresos del carrer de Sant Andreu que vivien entre Coroleu i Ordre tenien més pròxima la parròquia de Sant Andreu que no pas la nova tinència”*.

Benedicció i inauguració de la tinència parroquial de Sant Pacià

El bisbe de Barcelona, el Dr. Ramon Guillamet, va beneir la tinència parroquial de Sant Pacià el diumenge 9 de març, festivitat de Sant Pacià.

Transcrivim la crònica de la benedicció i de la inauguració del *Butlletí Oficial* del bisbat del 15 de març del 1924:

“La nueva Tenencia Parroquial de San Paciano.- El domingo día 9 tuvo lugar el acto de bendecir solemnemente un espacioso templo para la nueva tenencia parroquial de San Paciano, en la barriada de San Andrés de Palomar.

La iglesia, esbelta, de gótico afiligranado, había formado parte del Colegio que las Religiosas de Jesús María levantaron al instalarse por primera vez en España en 1850, edificándola en 1880; y posteriormente, cuando dicha Congregación trasladó su pensionado a San Gervasio, pasó a Colegio y propiedad de los HH. Maristas. En Julio de 1909 fue objeto de los odios del sectarismo y pasto de las llamas en los incendios de la semana vandálica, pero las paredes del vasto templo quedaron en pie, como atalaya invencible que, más o menos pronto, había de rehabilitarse y congregar de nuevo a la generación que se cobijara bajo sus bóvedas.

9 de març de 1924. Inauguració de la Tinència Parroquial de Sant Pacià. S'entrava pel carrer Sòcrates.

La alegría de los católicos de aquella barriada y especialmente la de tantas familias como forman las que habían sido ex-alumnas de Jesús María en el decurso de casi 50 años, se transparentaba el domingo en los rostros de aquella multitud congregada, demostrando de modo elocuente el buen efecto con que han sabido acoger Alejandro Pech, para la conversión del Templo en Parroquia bajo el título de San Paciano, Obispo que fue de esta Sede.

A las nueve llegó su Excia. Rdma. acompañado de su secretario ilustre doctor Boada y familiares, siendo recibido por la inmensa multitud con visibles muestras de cariño.

Acto seguido, revestido de pontifical, el doctor Guillamet, después de los exorcismos de ritual, bendijo la nueva iglesia asistido del reverendo Ecnómico de San Andrés y del Cura-Teniente de la nueva iglesia. Estaban presentes al acto muchos sacerdotes y algunos seminaristas.

Terminada la bendició, se permetí la entrada a los fieles que en número muy crecido lo esperaban, llenándose por completo el espacioso templo y quedando muchos todavía por sus alrededores.

Díjose luego un solemne Oficio en el que fue celebrante el Rdo. Don Enrique Tutusaus, Ecnómico de la Parroquia de San Andrés, asistido de los Rdos. Don Salvador Ester y don Federico Casas. Actuó de presbítero asistente el Rdo. Lic. don Juan Colomer.

Predicó el sermón sobre el tema: Haes est domus Dei et porta coeli el Cura-Teniente Rdo. Don Alejandro Pech, quién recordando las amistades del Buen Pastor, Jesucristo, pidió a sus nuevos feligreses le dejasen los niños, le abriesen las puertas para los enfermos y pidió apóstoles para su misión.

El Coro del Ateneo de San Luís Gonzaga de aquella barriada cantó la Misa Tertia de Haller.

En el presbiterio tomaron asiento con el Exmo. Señor Obispo, su Secretario de Cámara y Gobierno el canónigo Muy Iltre. doctor D. Juan Boada, el teniente de Alcalde del distrito Sr. Alós, el familiar del Prelado Rdo. D. Fidel Doce, el maestro de ceremonia de la Catedral Rdo. Daniel Salvadó y varios P.P. de la Sagrada Familia.

Estuvieron representadas en todos los actos varias entidades católicas de la barriada y concurrieron Hermanas de los tres Colegios de Jesús María de nuestra ciudad, Religiosas Dominicas y H.H. Maristas.

Terminada la Misa cantóse un solemne Te Deum, retirándose seguidamente el Prelado y asistentes al acto, mientras la numerosa concurrencia de fieles elevaba sus oraciones al Señor en acción de gracias por haber obtenido el señalado favor del nuevo Templo Parroquial que ha de facilitar extraordinariamente a los numerosos feligreses de aquella populosa barriada el cumplimiento de sus deberes religiosos."

Altres inauguracions

L'entrada al temple es feia per la porta que actualment dóna al pati, després de passar per una altra d'interior a la tanca del carrer de Sòcrates. L'entrada per la porta actual del carrer de les Monges no es va poder inaugurar fins el 8 de desembre del mateix any. Tot just inaugurada la tinència es va demanar als feligresos la seva col·laboració econòmica per poder començar les obres del campanar i acabar la façana del

carrer de les Monges. El campanar actual es va inaugurar coincidint amb la festa de Sant Pacià de l'any 1929, juntament amb el rellotge públic i una altra campana, que amb la que ja hi havia des del dia de la inauguració l'any 1924, donaven un total de quatre si comptem les dues del rellotge. Una cinquena campana, Ramona, havia estat donada pel Dr. Ramon Guillamet. Aquest rellotge va costar 6.000 pessetes, 2.000 de les quals van ser lliurades generosament per l'Ajuntament de Barcelona.

Recordatori de la Festa d'inauguració del Campanar (9 de març 1929).

1930-1936. Parròquia de Sant Pacià. Primer període.

De tinència parroquial a parròquia

El dia 30 de setembre de l'any 1930, el bisbe Dr. Manuel Irurita va publicar un decret pel qual la tinència parroquial de Sant Pacià, que depenia de la parròquia de Sant Andreu, passava a ser parròquia.

Dintre de l'activitat sempre creixent de la parròquia de Sant Pacià, creiem convenient destacar un fet que simbolitza l'entusiasme amb què tothom treballava sota la direcció pastoral de l'ecònom Mn. Alexandre Pech. Com és sabut, abans el Codi Canònic obligava als rectors a tenir al dia el fitxer de tots els feligresos de la parròquia. Mossèn Pech es va proposar de tenir-lo ben aviat i va preparar un programa per dur-lo a terme. Es va triar una persona delegada de cada carrer de la parròquia (o més d'una si el carrer era llarg) que havien de completar unes fitxes en les quals s'hi havia de fer constar noms, adreces i altres dades personals dels membres de les famílies que ocupaven els habitatges del carrer. Aquestes fitxes es podien donar al cap de cada família del carrer sempre que el delegat estigués segur que els feligresos que les rebien les emplenarien gustosament. En el cas que els delegats del carrer creguessin que les fitxes no serien ben rebudes per algunes famílies, les emplenaven ells mateixos amb les dades que poguessin tenir de la pròpia coneixença d'aquelles famílies o bé de les preguntes fetes amb discreció a qui les pogués conèixer. Les fitxes emplenades pels delegats de carrer es copiaven en una fitxa definitiva que s'arxivava a la rectoria. Aquest cens de la feligresia va quedar acabat l'any 1926.

La col·laboració dels Lluïsos

Hem de fer esment d'una manera objectiva de la col·laboració sincera que els Lluïsos van prestar a la parròquia de Sant Pacià des del moment que es va erigir com a tinència dependent de la parròquia de Sant Andreu. És sabut que l'Ateneu de Sant Lluís Gonçaga es va fundar l'any 1858 i que en els seus estatuts hi constava que el rector de Sant Andreu n'era el director i que tenia un camp amplíssim de facultats. Mentre Sant Pacià era tinència ningú no va veure cap obstacle a aquesta direcció, però un cop que el Dr. Irurita decretés que passava a constituir-se en parròquia amb tots els seus drets, ja no es veia tan clar que els Lluïsos, domiciliats a la demarcació de Sant Pacià, tinguessin per consiliari el rector d'una altra parròquia. Aquest fet va provocar moltes discussions, especialment entre els socis feligresos de Sant Andreu i els que, igualment socis, eren feligresos de Sant Pacià.

La junta de l'Ateneu va creure que aquesta situació, enverinada molt sovint amb tota la bona fe, s'havia de solucionar amb la intervenció de la màxima autoritat diocesana. Aquella junta, amb el consiliari-delegat, el Dr. Joan Colomer, al davant, va presentar un informe, a la vegada històric i actual, de l'Ateneu de Sant Lluís al Dr. Manuel Irurita, bisbe de Barcelona, amb l'objectiu que resolgués el problema. El bisbe va respondre amb un *Laude* en el qual, entre altres coses, deia que els Lluïsos celebrarien la festa principal de Sant Lluís a la parròquia de Sant Andreu, que faria de parròquia mare, i que les festes particulars de les seccions com també les dedicades a la copatrona (la

Immaculada Concepció) i al Sagrat Cor de Jesús se celebrarien a Sant Pacià. També va atorgar uns drets al rector de Sant Pacià en el nomenament dels components de la junta directiva. Al marge de les discussions entre els socis, cal dir que les relacions entre la junta i el consiliari-delegat amb el rector de Sant Pacià eren harmonioses.

1936-1939. La Guerra Civil.

Els principals esdeveniments

La Guerra Civil del 1936 va tancar una època i, quan l'any 1939 es va acabar la lluita, en va començar una altra de ben diferent.

El diumenge 19 de juliol de 1936, a la missa de vuit del matí, els Lluïsos tenien anunciada la festa del Sagrat Cor de Jesús que es feia anualment, i es renovava també la consagració que li tenia l'entitat. Aquesta missa es va celebrar, però les altres misses que normalment es deien els diumenges, ja no es van poder celebrar per prudència, atenent els esdeveniments que ja havien començat.

No van tardar a presentar-se davant de Mn. Pech els qui, erigits en comitè revolucionari local de Sant Andreu, venien a confiscar els locals parroquials. Del diàleg que van mantenir amb el rector en van acceptar la proposta de no destruir els locals sinó de donar-los un caràcter utilitari. Va ser a partir d'això que, uns dies més tard, el nostre temple es va convertir en menjador popular i ho va ser durant tota la guerra. No cal ni dir que tots els objectes de culte van desaparèixer o van ser cremats, i al campanar només hi van quedar les campanes del rellotge, que donaven els quarts i les hores. Els bancs del temple van ser traslladats a altres edificis del comitè local que també havien requisat i, un cop acabada la guerra es van recuperar i es van col·locar de nou al temple on encara avui hi són.

1939-... Parròquia de Sant Pacià: La història continua.

Els primers anys de la postguerra

El 26 de gener de 1939 es va acabar la guerra a Barcelona i mossèn Joan Colomer i Carreras va rebre l'encàrrec del que durant la guerra va ser vicari general de la diòcesi, P. Torrents, de l'oratori de Sant Felip Neri, perquè es fes responsable de les parròquies de Sant Andreu i Sant Pacià

Interior del temple de Sant Pacià després de la Guerra Civil.

fins que es nomenessin els sacerdots definitius. La parròquia de Sant Andreu, com que va ser la més perjudicada durant la guerra per la instal·lació d'un magatzem de carburants, es va obrir interinament en una de les aules del Patronat de Ntra. Sra. de la Soledat (Josefins). La parròquia de Sant Pacià, un cop reconciliada per mossèn Colomer, es va obrir immediatament al culte i el seu ecònom, mossèn Alexandre Pech, se'n va fer càrrec de seguida.

És evident que la restauració de la vida parroquial va ser molt costosa, tant pel que fa a la provisió d'objectes de culte com pel que fa a la tasca d'adaptament del nou temple i de les dependències annexes. La cooperació personal dels feligresos va tornar a ser abundant i decidida. El local dels Lluïsos, després del 26 de gener, va esdevenir comissaria de policia, i van ser infructuoses les actives gestions de mossèn Colomer per aconseguir el desallotjament del local i poder restablir les activitats de l'entitat. Després de sis mesos de gestions inútils, finalment, mossèn Alexandre Pech les va reprendre personalment, aquesta vegada amb èxit, ja que el 3 de setembre del mateix any els Lluïsos es van reobrir amb la conferència dominical que va donar mossèn Colomer, i que ja donava des de l'any 1915. La primera activitat pública va consistir en una sessió de cinema documental sobre la Guerra Civil que va oferir el pare Caralt que fins aleshores havia estat missioner als Estats Units.

Aquesta represa de les activitats dels Lluïsos es va fer amb la paraula que van donar els membres de la junta i el mateix mossèn Colomer a mossèn Alexandre Pech segons la qual, a partir de llavors, l'Ateneu de Sant Lluís Gonçaga passaria totalment sota la direcció i responsabilitat del rector de la parròquia de Sant Pacià. Se'n va modificar el reglament d'acord amb la nova orientació i el nom oficial que se li va donar va ser el de "Centre Sant Lluís Gonçaga Parroquial de Sant Pacià".

No pretenem fer una llista exhaustiva de les dades i dels fets que fins avui han configurat l'actual parròquia de Sant Pacià. Tot i això, n'apuntarem alguns que creiem que poden ser importants per seguir la seva evolució.

L'arribada de mossèn Lluís Puig

L'1 de febrer de 1944, el Dr. Modrego va nomenar mossèn Alexandre Pech com a ecònom del Carme de Barcelona en substitució de mossèn Cañís, el sant rector que

OBISPADO DE BARCELONA

CANILLERIA

En la instancia elevada por V.R. a Su Excia. Ema. con fecha 7 del actual, se ha dictado el siguiente decreto:

"Barcelona, 14 de Noviembre de 1939.—Vista la precedente instancia y el informe favorable de la Junta Diocesana de Construcción y Reparación de Templos, autorizamos al Rdo. Sr. Cura-Ecònomo de la Parroquia de San Paciano de esta ciudad para que pueda proceder a la construcción de los altares mayor y del Sagrado Corazón de Jesús, según el diseño del Sr. Masaguer, y poner a la veneración de los fieles las imágenes del Santo Cristo, Sagrado Corazón, San José e Inmaculada, según las fotografías acompañadas, facultándole al propio tiempo para bendecirlas solemnemente. —Lo acordó y firmó Su Excia. Ema. El obispo A.A. —Por mandato de Su Excia. Ema. Dr. Luis Urpi, Pbro. Cmo. Scrbp."

Lo que traslado a V.R. para su conocimiento y efectos consiguientes.

Dios guarde a V.R. muchos años.

Barcelona, 14 de Noviembre de 1939.

Año de la Victoria.

Luis Urpi, Pbro. Cmo. Scrbp.

Rdo. Sr. Cura-Ecònomo de la Parroquia de San Paciano, ciudad.

Autorització de 14 de novembre de 1939 per la qual es pot construir l'altar major i del Sagrat Cor de Jesús després de la Guerra Civil.

El dia 24 de juny de 1945, Mn. Lluís Puig, per delegació del Dr. Modrego, benéi les campanes Paciana (500 kg) i Eulàlia (400 kg), que substituïen i reproduïen les que foren destruïdes el 1936.

havia mort unes setmanes abans. Va venir a la nostra parròquia el reverend mossèn Lluís Puig que, fins llavors, era ecònom de la Santíssima Trinitat de Sabadell. L'any següent es van beneir dues noves campanes, Paciana i Eulàlia, que substituïen les que van ser defenestrades durant la guerra. L'1 de setembre de 1946 el bisbe va decretar l'ampliació de la demarcació parroquial fins a la riera de

Sant Andreu, que era el terme natural que ja havia recomanat mossèn Clapés en el seu informe de l'any 1924 quan es va erigir la tinència de Sant Pacià. L'any 1947 van quedar reconstruïts tots els finestrals del temple amb vidres policromats, que van intentar copiar els que hi havia des de la seva construcció l'any 1881.

Durant els anys que va regir la parròquia mossèn Alexandre Pech,⁴ va fixar la seva atenció especialment en procurar que tota la feligresia practiqués exercicis espirituals. S'encarregava de preparar personalment la campanya per a l'estiu i, amb l'ajuda dels exercitants, es visitaven les persones a qui es creia que els podria interessar inscriure's en alguna tanda. Fruit d'aquest treball anual, es va aconseguir que la nostra parròquia fos la primera de les de la ciutat de Barcelona amb el tant per cent més alt d'exercitants en relació amb el nombre d'homes majors de 14 anys que hi residien. La revista *Perseverància* del gener de 1945 va publicar una estadística amb el nom de les parròquies del bisbat, la quantitat d'homes residents i el tant per cent respectiu d'exercitants. En la nostra parròquia constaven 3.010 barons majors de 14 anys, el 4,38 per cent dels quals eren exercitants.

El període de mossèn Llätzer Torà

El 19 de setembre de 1948 es van fer públics els nomenaments que va fer el bisbe Dr. Modrego com a resultat del concurs-oposició a rectors del bisbat de Barcelona. L'ecònom mossèn Lluís Puig va passar a ser rector de la Sagrada Família de Barcelona. El vicari mossèn Joan Bagué va ser nomenat rector de Salomó (que llavors era parròquia del nostre bisbat), i com a rector de Sant Pacià es va nomenar el reverend mossèn Llätzer Torà, que venia de Monistrol de Montserrat on exercia d'ecònom des del 1939, i d'on havia estat abans mestre de capella i organista. El 21 de novembre del 1948, mossèn Torà es va instal·lar definitivament a la nostra parròquia.

4. A començaments de l'any 1931, el reverend mossèn Alexandre Pech va rebre el grau de doctor al Col·legi Teològic Romà, juntament amb el reverend mossèn Pere Mujal, que regentava la tinència parroquial de Santa Engràcia (Verdum).

L'any 1949 es van commemorar les noces de plata de la fundació de la parròquia. Un dels actes més importants que es va organitzar va consistir en una Setmana Litúrgica Parroquial de la qual se'n va editar un opuscle amb un resum de totes les conferències. També hi van haver sessions d'història general i religiosa a càrrec del senyor Duran Sampere, director del Museu d'Història de la Ciutat; del canonge doctor Josep Gros; dels reverends Joaquim Masdexert i Lluís Perramon; i de qui va donar l'última conferència, el pare Adalbert Franquesa del monestir de Montserrat.

L'actual capella del Santíssim Sagrament es va construir l'any 1954 i la finestra amb vidres policromats va ser dissenyada per mossèn Pere Diví, vicari de la parròquia, que, després, va ser monjo del monestir de Montserrat. Al mateix temps es va construir la sagristia i l'habitatge del sagristà.

L'any 1966, acabat el Concili Vaticà II, un nombrós grup de feligresos es van reunir durant molts vespres moguts per l'esperit nou que respiraven els documents conciliaris. Es van elaborar uns propòsits que es van exposar a mossèn Llätzer Torà i que ell, sense retardar la resposta, va aprovar resoludament. El mateix senyor rector, en el full parroquial del 18 de desembre de 1966, va anunciar que l'1 de gener de 1967 se suprimien les col·lectes i els aranzels. Heus ací les seves paraules: "... para que la Parròquia, célula viva de la Iglesia, pueda vivir con más plenitud y ser un signo de la presencia de Cristo entre los hombres, es necesario que junto a los sacerdotes exista y trabaje un laicado responsable. A este fin, para dar mayor proyección de auténtica comunidad cristiana dentro del ámbito parroquial y dada la supresión de colectas y aranceles en esta Parroquia, a fin de recabar fondos para las necesidades de la misma, he aceptado el ofrecimiento de los feligreses (que eren deu i els nomena) que conscientes de su deber de católicos practicantes y amantes de la Parroquia, se prestan a tan generosa y edificante obra; los cuales bajo la presidencia del Cura-Párroco cuidarán de la debida distribución de los mismos". Així va ser com, amb la decidida cooperació dels laics, va començar la nova administració de la comunitat parroquial que, amb aquesta nova modalitat, va ocupar un dels llocs capdavanters entre les parròquies de Barcelona.

Durant aquest any 1967, mossèn Llätzer Torà va celebrar les seves noces d'or com a sacerdot. La comunitat li va oferir, entre altres coses, un pergami on constaven els sentiments de tota la feligresia. Però l'acte d'homenatge popular més important va ser el 15 d'octubre, quan es va estrenar l'orgue actual, la màxima il·lusió del nostre rector-músic. A més, cal destacar que el finançament del nou orgue no va ocasionar cap

PARROQUIA DE S. PACIANO

«BODAS DE PLATA»

CONFERENCIAS CULTURALES

DÍA 26 DE ABRIL - MARTES

San Paciano y Barcelona en sus tiempos
por D. A. Durán Sampere, director del Archivo Histórico de la Ciudad

DÍA 27 DE ABRIL - MIÉRCOLES

La Iglesia en tiempos de San Paciano
por el M. I. Sr. Dr. José Gros Riquer, Cónego, profesor de Historia Eclesiástica del Seminario Conciliar

DÍA 28 DE ABRIL - JUEVES

El Cristianismo en el alma de San Paciano
por el Rdo. Ldo. Luis Parramón Vilanó, Pbro. especializado en asuntos crítico-históricos

DÍA 29 DE ABRIL - VIERNES

La Parroquia
por el Rdo. Dr. Joaquín Masdexert Casellós, Pbro., Cura-Párroco de San Miguel de los Santos y profesor del Instituto Marzáit

DÍA 4 DE MAYO - VIERNES

La liturgia y el Santo Titular de la Parroquia
por el Rdo. P. Dom Adalberto M.ª Franquesa M. M., Prefecto de ceremonias de la Abadía de Santa María de Montserrat

Dichas conferencias tendrán lugar en el

Centro San Luis Gonzaga Parroquial de San Paciano
SAN ANDRÉS, 97

a las 8,30 de la noche.

Imp. 4811a

Barcelona, Abril de 1949.

A. M. D. G.

Programa de les noces de plata de la fundació de la parròquia (1949).

problema a la comunitat. Una fidel, en morir, va deixar en propietat a la parròquia una caseta del carrer Vallès, per tal que el senyor rector en fes ús segons els seu criteri i amb la intenció que ajudés a contribuir a l'esplendidesa litúrgica del culte. Mossèn Torà va optar per un orgue.

Mossèn Llätzer, des de la seva entrada a la parròquia, es va proposar portar endavant totes aquelles obres que ajudessin a millorar el culte i la comoditat dels fidels. Va fer instal·lar la calefacció de butà i, juntament amb la construcció de la capella del Santíssim, es va fer la nova sagristia i l'habitatge del sagristà. L'atri del temple, que estava descobert i a mercè del mal temps, era des de sempre un problema pendent de resoldre's: mossèn Llätzer el va resoldre l'any 1966 fent construir un teulat amb unes obertures per on s'il·luminés de dia amb llum zenital. I ho va fer amb molta il·lusió, ja que desitjava que la gran família parroquial, a la sortida dels actes de culte, disposés d'una dependència on s'hi pogués cultivar l'amistat i reforçar l'esperit comunitari que tant recomanava el Concili.

Tretze mesos justos després de les seves noces d'or sacerdotals, mossèn Llätzer va presentar la dimissió al bisbe per motius de salut. El 24 de novembre de 1968, la comunitat se'n va acomiadar en una emotiva jornada d'homenatge. Mossèn Torà va ingressar a la residència sacerdotal de Sant Josep Oriol de les Corts, on va morir el 22 de maig del 1975.

El poeta mossèn Pere Ribot, amic seu, davant del cadàver de Mn. Llätzer a la capella de la residència, li va dedicar aquesta quarteta:

"El teu rostre respira Caritat.
On és la teva agonia?
Surt del sepulcre, Llätzer, que el teu dia
Respira eternitat."

El retorn de mossèn Joan Bagué

La dimissió de mossèn Llätzer va facilitar que els laics que formaven el consell pastoral (que funcionava des del 1967 quan es va implantar la nova administració parroquial) es plantegessin la conveniència de cercar, entre els possibles sacerdots que podien succeir mossèn Llätzer, aquell a qui li pogués plaure la nova organització i s'atrevis a proposar-la a l'autoritat diocesana. Es va pensar en mossèn Joan Bagué, que havia estat vicari amb mossèn Lluís Puig fins a les oposicions de 1948, i que exercia d'ecònom a la parròquia de Ntra. Sra. de Gràcia de Sabadell. Se li va fer l'oferiment, es va consultar els organismes diocesans i es va aconseguir que el bisbe el nomenés ecònom de la nostra comunitat.

Mossèn Joan Bagué, quan va entrar a Sant Pacià, es va captar en la importància de tenir col·laboradors eficaços en el camp de la joventut. Així va ser com, al cap de pocs mesos de la seva presa de possessió, es va nomenar mossèn Xavier Casas com a coadjutor en el ministeri sacerdotal de Sant Pacià.

La comunitat, que també funcionava des de 1967, es va anar consolidant amb aquests nous pastors. La reforma litúrgica que va promoure el Concili es va anar adoptant entre nosaltres i aquell canvi d'institucions que l'Església veia com a més convenient a les necessitats del nostre temps es va viure a la parròquia.

Aquesta època de canvi es va notar en la vida de la comunitat. El Centre Sant Lluís Gonçaga feia temps que passava una crisi d'activitats amb poca assistència als espectacles i desinterès dels socis i, cosa rara, no pas per dificultats econòmiques. Com a conseqüència d'aquest estat de les coses, i davant la gravetat de la situació del nostre Centre, a l'octubre de 1969, la junta directiva del Centre Sant Lluís va convocar els socis a una reunió d'acord amb el rector.

El dissabte 11 d'octubre es va celebrar la reunió, en la qual es va decidir que es cobrarien als socis per última vegada els rebuts del mes de desembre. A partir del gener de 1970 el Centre va deixar d'actuar i va quedar com a local per a les activitats que la parròquia cregués convenientes. Així van morir els Lluisos, al cap de 111 anys de la seva fundació.

L'any 1972 es van fer obres a la rectoria i es van adaptar noves aules per impartir la catequesi als infants. S'hi van esmerçar 213.000 pessetes que no es van acabar de pagar fins l'octubre de 1974. El nombre de nens i nenes catequitzats el desembre d'aquell any era de 195, i hi havia 23 catequistes.

El govern de mossèn Francesc de Paula Sardà

El maig de 1972 mossèn Joan Bagué va ser nomenat prior de la basílica del Sant Esperit de Terrassa, i per substituir-lo, el senyor bisbe va nomenar mossèn Francesc de Paula Sardà Pujades, rector de Sant Pacià.

El 9 de març de 1974 es va commemorar el cinquantè aniversari de la parròquia amb una concelebració eucarística presidida pel cardenal arquebisbe Dr. Jubany, en la qual va ser acompanyat per molts sacerdots que havien exercit el seu ministeri en la nostra parròquia.

Per la diada de Sant Pacià del 1975, que s'esqueia en diumenge, el cardenal arquebisbe Dr. Jubany, en l'eucaristia de les 12 va ordenar diaca Josep M. Jubany, que ja feia quatre anys que col·laborava amb la nostra comunitat.

El diumenge 13 de juliol d'aquell mateix any el cardenal arquebisbe també va ordenar prevere Xavier Aròstegui, el qual també havia treballat cinc anys col·laborant en la pastoral de la parròquia.

Continuant amb el pla que s'havia traçat el cardenal arquebisbe de Barcelona, el Dr. Jubany, de celebrar les ordenacions de nous sacerdots en les comunitats on aquests havien exercit de diaques, el diumenge 28 de març de 1976 va tenir lloc l'ordenació de mossèn Josep M. Jubany.

Mossèn Xavier Casas. De vicari a rector de Sant Pacià. Una llarga i profitosa etapa

L'any 1976 el reverend mossèn Francesc Sardà Pujades va deixar la parròquia de Sant Pacià i va passar a ocupar la de Santa Maria de Caldes d'Estrac. Mossèn Xavier Casas va ser nomenat, llavors, ecònom de Sant Pacià.

Per Corpus de 1977, en l'eucaristia de les vuit del vespre del 9 de juny, mossèn Josep Hortet, vicari episcopal de la zona, va conferir ministeri seglar a cinc laics de la

nostra parròquia i d'altres parròquies del nostre arxiprestat, començant així, per primera vegada, una experiència que ha continuat després en altres sectors pastorals.

Una gran millora per al nostre temple va ser la instal·lació de làmpades a la nau central, la qual cosa va augmentar-ne la lluminositat. Va tenir lloc durant el novembre de 1976 i un cost de 484.000 pessetes.

Des del 1 de setembre de 1980 va augmentar l'equip de preveres de la nostra parròquia amb la incorporació de Florentí Pino, que es trobava en la seva etapa pre-diaconal i que viuria les realitats d'una comunitat en marxa.

Durant el març de 1978 es va fer una crida als feligresos, des del full parroquial, demanant ajuda voluntària per formar uns grups que tinguessin cura de l'assistència d'ancians necessitats. Aquesta crida va ser ben acollida i s'hi van inscriure moltes persones; més tard, aquest Servei als Avis també es va establir en altres parròquies del sector i es va acabar organitzant entre tots els serveis una coordinació que fes més efectiva la tasca proposada.

No podíem oblidar fer una clara referència a la gestió i feliç acabament del traspàs del local dels Lluïsos, que havia estat el Centre Parroquial de Sant Pacià, als nous locals de què gaudim avui, construïts al pati de la nostra parròquia.

El pas dels anys, concretament cent, havien ocasionat un gran deteriorament de l'edifici dels Lluïsos. Però tothom veia que una reforma a fons ocasionaria moltes despeses. Les opcions i possibilitats es discutien i deixaven entreveure diversos punts de vista. D'una banda, l'edifici dels Lluïsos ocupava uns terrenys immillorables del barri de Sant Andreu. De l'altra, la parròquia de Sant Pacià disposava d'un ampli pati on cabien moltes opcions per edificar-hi sense minvar les possibles activitats esportives. És cert, però, que no es podia disposar d'aquest pati per fer-hi determinades edificacions. La Corporació Metropolitana de Barcelona l'havia qualificat de "zona d'equipaments", la qual cosa limitava l'aprofitament del terreny només a l'edificació d'escoles, centres socials o d'assistència, i encara en una proporció ben quantificada. Sospesats bé tots el pros i els contres, al final es va veure clar que la millor opció era obtenir una permuta tractada amb alguna immobiliària, amb la qual es podrien construir habitatges en els terrenys que ocupaven els Lluïsos a canvi de construir uns locals al pati de Sant Pacià aptes i que poguessin substituir el local dels Lluïsos. Era l'any 1976.

Aquesta solució de traslladar el Centre de Sant Lluís al pati de Sant Pacià ja havia estat pensada per mossèn Joan Colomer quan, després de la Guerra Civil, es va fer imprescindible la seva reconstrucció per tornar a posar els locals a punt per reprendre-hi les seves activitats tradicionals. La prova la tenim en la clàusula que l'any 1950 s'estipulava en el document de traspàs a la Mitra dels terrenys procedents de l'herència de Josep Boguñà Porta conjuntament amb tota la finca que ocupaven els Lluïsos i que era de l'Herència de Confiança de la senyora Engràcia Batista i Planas. Aquesta clàusula diu així:

"Previniendo que el local social de Centro así constituido por las dos casitas 93 y 95 y por la 97 de la Herencia de Confianza de Doña Engracia Batista y Planas resulta ya exiguo para las actividades a desarrollar en bien de la feligresía y por el número de socios dado el aumento progresivo de la misma, facultan los firmantes, interpretando la voluntad del donante su hermano Don José Boguñá Porta para que, poniéndose de acuerdo el Párroco con la Directiva del Centro y los Herederos de Confianza de Doña Engracia, suficientemente autorizados por la autoridad eclesiástica competente, puedan gestionar la venta del referido bloque de las tres fincas

local social del Centro y con su producto reconstruirlo o levantarlo de nuevo dentro la demarcación parroquial de San Paciano que bien pudiera ser en el patio que circunda su Iglesia y que pertenece al Obispado.”

El treball de cercar una immobiliària interessada en aquesta permuta no va ser fàcil. Passaren, com a mínim, dos anys fins que, finalment, es va concretar amb Construccions BEA aquest tracte. Es va parlar de les condicions preliminars i se'n van confeccionar els projectes; com que es tractava de béns eclesiàstics, els va haver d'estudiar i aprovar el Capítol Catedral i fins el juny del 1978 no es va firmar el document Bisbat-Empresa per sol·licitar el permís de construcció a l'Ajuntament. S'ha de fer constar i agrair que els estudis del Capítol Catedral a fi d'autoritzar la permuta van ser d'una gran objectivitat comercial, però sobretot es va tenir molt més en compte el valor pastoral que tenia per a la parròquia el fet d'aconseguir aviat unes dependències aptes i modernes on ubicar les activitats juvenils, familiars, culturals, formatives i d'esbarjo de tota la comunitat parroquial.

Feliçment, el diumenge 17 de febrer de 1980 es va dir l'adéu a l'edifici dels Lluïsos ja que l'endemà en començava l'enderrocament; per Sant Pacià de l'any 1981 ja es va començar a prendre possessió dels nous locals, i el 25 d'abril següent el cardenal arquebisbe, el Dr. Narcís Jubany, els va beneir i inaugurar.

El 25 d'abril de 1981, com acabem de dir, el cardenal Dr. Jubany va beneir i inaugurar els nous locals de la parròquia de Sant Pacià que es van construir en la permuta dels antics locals dels Lluïsos. Aquest edifici s'ha utilitzat, no només per a representacions teatrals i lúdiques, sinó també molt especialment com a sales de catequesi, trobades, conferències i altres activitats vinculades a la parròquia de Sant Pacià.

El 1985, per la festa de Sant Pacià, s'inaugurà la pintura mural no figurativa, a excepció del blat i del raïm, del feligrès Eudald Serrasolses, per la Capella del Santíssim, i la imatge del Crist ressuscitat per a la mateixa capella de l'escultor-tallista andreuenc Medina Ayllón

Durant el setembre de 1986, i després de diverses gestions, es va iniciar la restauració del mosaic de Gaudí. Després de dos anys, finalment, el novembre de 1988, es va donar per acabada la restauració d'aquest mosaic.

A l'any 1996 la Parròquia participà en els actes commemoratius del XVI Centenari de la mort del bisbe de Barcelona Sant Pacià amb una conferència sobre l'obra de Sant Pacià i amb una exposició sobre una necròpolis paleocristiana a la Barcelona de l'època de Sant Pacià.

El 1997 es modificà el paviment a la part del cancell i el seu entorn, canviant el cancell de fusta molt deteriorat per un de nou.

Mosaic de Sant Pacià després de la seva restauració el 1989.

Exposició amb motiu de la participació de la Parròquia en els actes del XVI centenari de la mort de Sant Pacià.

Exposició dels 75 anys de la Parròquia de Sant Pacià. Targeta d'invitació.

Concert de l'Escolania de Montserrat amb motiu del 75è aniversari de la Parròquia.

Al llarg del 1998 i fins la festivitat de Sant Pacià de l'any 1999, es va celebrar el 75è aniversari de la creació de la parròquia de Sant Pacià amb una sèrie d'actes com ara conferències, visites, etc. Va destacar especialment una exposició sobre la història del temple i de la comunitat parroquial de Sant Pacià, així com de les activitats que es portaven a terme en aquells moments. Després d'un temps al Centre Cívic de Sant Andreu, l'exposició es va traslladar a l'atri de la parròquia. Del 27 de desembre de 1998 al 3 de gener de 1999 tingué lloc una Pelegrinació a Terra Santa amb 53 persones. També va tenir molt de ressò un concert de l'Escolania de Montserrat (5 de març de 1999).

Al mes de setembre de l'any 2002 es van iniciar les obres de restauració de la teulada de l'edifici del temple, ja molt envellida. El trencament d'alguns elements ceràmics de la coberta i la corrosió d'alguns elements de suport són, entre altres motius, els culpables de la penetració directa de l'aigua de pluja per la teulada i per les fissures que hi ha en els murs i en els contraforts. A fi de contribuir al seu finançament, s'ha demanat la col·laboració econòmica de la comunitat.

I fins aquí un resum d'alguns dels principals esdeveniments de la història de l'actual Parròquia i Comunitat Parroquial de Sant Pacià. La vida continua i l'activitat no s'atura. Desitgem que l'esdevenidor sigui tan fecund com fins ara. Les persones que s'hi mouen, tan actives i dinàmiques com les qui les han precedit, auguren un bon i serè futur. Talment com sempre ha estat!